

ПРИНЦИПИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ

THE PRINCIPLES FOR DEVELOPING PROFESSIONAL-PEDAGOGICAL COMPETENCY IN UNIVERSITY TEACHERS

У статті представлено теоретичний аналіз принципів розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів вищої школи. Зауважено, що ефективний розвиток професійно-педагогічної компетентності викладачів закладів вищої освіти залежить від доцільного та обґрунтованого вибору принципів, а також умов системного їх використання, оскільки всі принципи взаємопов'язані, взаємозалежні й характеризують сутність цілісного процесу формування цієї компетентності. З'ясовано, що обґрунтуванню принципів становлення професійної, професійно-педагогічної компетентності педагогічних працівників у дослідженнях певну увагу приділили Т. Амелченко, С. Батишев, І. Драч, І. Каньковський, Л. Комісарова, А. Конох, Г. Полякова, Л. Сушенцева, Є. Яковлев та ін. Водночас виявлено, що проблема реалізації принципів розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів вищої школи як у теоретичному, так і в практичному аспектах залишається переважно малодослідженою. Наголошено, що принципи розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів вищої школи корегуються активною позицією самого викладача, якому властиві самостійність, цілеспрямованість, досвідченість, усвідомлення важливості самовдосконалення й саморозвитку. Визначено, що нові факти й узагальнення, пов'язані з вирішенням проблеми розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів вищої школи, можна отримати, спираючись на певну структуру принципів. Так, у статті розглянуто загальні (науковості, системності, цілісності, фундаментальності, детермінізму, демократизації, гуманітаризації); технологічні (інтеграції, послідовності, варіативності, наступності, проблемності, неперервності, прогностичності); професійного розвитку (професійної спрямованості, індивідуалізації, суб'єктності, діалогічності) принципи. Зроблено висновок, що принципи розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів вищої школи реалізуються на основі системного підходу, а отже, взаємодіють один із одним і функціонують як цілісна система розвитку цієї компетентності, доповнюючи й підсилюючи один одного.

Ключові слова: компетентнісний підхід, професійно-педагогічна компетентність,

викладач закладу вищої освіти, професійний розвиток, принципи розвитку професійно-педагогічної компетентності.

The article theoretically analyzes the principles for developing professional-pedagogical competency in university teachers. It is noted that the effective development of professional-pedagogical competency in university teachers depends on the expedient and justified selection of principles, as well as their systematic use since all the principles are interrelated, interdependent and characterize the essence of a holistic process of developing this competency. It is found that such scholars as T. Amelchenko, S. Batyshev, I. Drach, I. Kankovskyi, L. Komisarova, A. Konokh, H. Poliakova, L. Sushentseva and Ye. Yakovlev attempted to justify the principles for developing professional-pedagogical competency in teaching staff in their studies. However, it is proved that the theoretical and practical implementation of the principles for developing professional-pedagogical competency in university teachers remains largely unexplored. It is highlighted that the principles for developing professional-pedagogical competency in university teachers are updated due to the active position of the very teacher, who is independent, determined, experienced and aware of the importance of self-improvement and self-development. It is determined that new facts and summaries related to the development of professional-pedagogical competency in university teachers can be gathered using a certain structure of principles. Thus, the article discusses general (scientificity, systematicity, integrity, fundamentalization, determinism, democratization, humanitarianism); technological (integration, sequence, variability, continuity, problematicity, predictability); professional development (professional determination, an individual approach, subjectivity, dialogue) principles. It is concluded that the principles for developing professional-pedagogical competency in university teachers are implemented based on a systematic approach and, therefore, interact with each other and function as a complete system for developing this competency, complementing and reinforcing each other.

Key words: competency-based approach, professional-pedagogical competency, teacher of higher educational establishment, professional development, the principles for developing professional-pedagogical competency.

УДК 378.091.212:005.963

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2019-15-2-7>

Горохівська Т.М.,

канд. пед. наук,
доцент кафедри педагогіки
та соціального управління
Національного університету
«Львівська політехніка»

Постановка проблеми в загальному вигляді.

Нові тенденції розбудови вищої національної освіти виносять на порядок денний основні проблеми, актуальні для сучасної генерації викладачів вищої школи. Серед таких – постійне ускладнення змісту освіти; робота в єдиному інформаційному середовищі, яке передбачає раціональне використання інформаційних технологій в освітньому процесі; самостійна постановка й вирішення дослідницьких і творчих завдань на рівні світових стандартів;

оволодіння інноваціями вітчизняного та зарубіжного досвіду; розв'язання складних професійно-педагогічних проблем; безперервне професійне зростання. За цих умов одним зі шляхів успішної реалізації підвищення професіоналізму викладачів вищих закладів освіти є посилення державної підтримки щодо розвитку їхньої професійно-педагогічної компетентності. Успішність реалізації цього процесу багато в чому залежить від якості відбору й застосування принципів, на яких ґрунту-

ється розвиток цієї інтегральної професійно-особистісної характеристики викладача.

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчує глибоку увагу вітчизняних і зарубіжних науковців до компетентнісного підходу як чинника, що сприяє модернізації вищої національної освіти. Так, напрями діяльності вищої школи, її спрямованість на підготовку педагогічних кадрів на засадах компетентісно-орієнтованого підходу розглядаються в дослідженнях І. Беха, С. Гончаренка, М. Євтуха, І. Зязюна, В. Кременя, Н. Селіврстової, Л. Кондрашової, В. Лозової, О. Падалки, М. Ярмаченка та ін. Філософсько-методологічні аспекти професійної компетентності й особливості її формування розв'язуються в працях Б. Гершунського, Н. Добровольської, Н. Кузьміної, М. Левківського, Л. Лук'янової, Н. Ничкало, В. Шадрікова та ін. Водночас сутність і структура педагогічної компетентності досліджується авторами, серед яких – Г. Бурлака, С. Бухальська, І. Ісаєв, П. Павленок, М. Фірсов, О. Холостова, Є. Шиянов та ін.

Окремі аспекти розуміння сутності й розвитку професійно-педагогічної компетентності педагогічних кадрів висвітлено в роботах Т. Данилової, С. Демченко, Т. Колодько, А. Маркової, С. Мурзіної та ін. Структурі та змісту професійно-педагогічної компетентності викладача присвячено дослідження Т. Браже, В. Дьоміна, Л. Карпової, Т. Мельниченко, Л. Мітіної й ін. Обґрунтуванню принципів становлення професійно-педагогічної компетентності педагогів у дослідженнях певну увагу приділили Т. Амельченко, С. Батишев, І. Драч, І. Каньковський, Л. Комісарова, А. Конох, Г. Полякова, Л. Сушенцева, Є. Яковлев та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на те що кількість публікацій, присвячених дослідженню професійної, професійно-педагогічної компетентності, впровадженню компетентнісного підходу у вищій національній освіті, постійно зростає, доводячи поглиблення науково-педагогічної уваги до цього перспективного напрямку, питання відбору й застосування принципів, на яких ґрунтується розвиток професійно-педагогічної компетентності викладачів вищої школи, до останнього часу не знайшло достатнього наукового обґрунтування.

Метою статті визначено здійснення теоретичного аналізу принципів розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів вищої школи.

Виклад основного матеріалу. Підвищення якості освіти є однією з актуальних проблем не тільки для країн пострадянського простору, а й усієї міжнародної спільноти. Вирішення цієї проблеми пов'язано не тільки з переосмисленням мети й результату освіти, модернізацією її змісту, оптимізацією способів і технологій організації освітнього процесу [5, с. 6], а й орієнтацією на безперервне професійне зростання особистості

педагога. Виходячи з переконання, що особистість викладача характеризується рівнем його професійно-педагогічної компетентності, одним зі шляхів її розвитку розуміємо відбір і застосування принципів, на яких ґрунтується означена інтегральна професійно-особистісна характеристика викладача вищої школи, що визначає якість його діяльності, виражається в здатності діяти адекватно, самостійно й відповідально в професійній ситуації, відображає готовність до саморозвитку, проявляється в професійній активності, що дає змогу характеризувати викладача як суб'єкта педагогічної діяльності.

Принцип (лат. *principium* – початок, основа) розуміють як основу певної сукупності фактів або знань; засади, з яких необхідно виходити та якими варто керуватися в різних сферах людської діяльності [9]. Словник української мови поняття «принцип» тлумачить як основне, вихідне положення; особливість, правило, покладене в основу створення або здійснення чого-небудь [8]. Як елемент педагогічної системи принципи впливають на формування змісту, вибір методів, застосування засобів, форм, на реалізацію педагогічної технології, а також визначають характер взаємовідносин між учасниками педагогічного процесу. Як сполучна ланка між теорією і практикою педагогічні принципи необхідні для визначення напрямів досягнення педагогічних цілей професійної підготовки викладачів для вищої школи.

Аналіз наукової літератури дає можливість стверджувати, що дослідники в працях по-різному трактують принципи та їх особливості, а також виокремлюють різні підходи до їхньої класифікації. Так, В. Загвязінський розглядає педагогічні принципи на основі законів і закономірностей у педагогічному процесі, наголошуючи, що навчальна діяльність має бути спрямована на досягнення мети, а отже, ґрунтуватися на необхідних для цього принципах. Зокрема, науковець виокремлює принцип фундаментальності, який, на його думку, лежить в основі розвитку особистості професіонала [4, с. 43]. І. Подласий визначає необхідні вимоги до застосування педагогічних принципів, серед яких – обов'язковість утілення принципів у практичну діяльність; комплексність і одночасне їх застосування на всіх етапах педагогічного процесу; рівнозначність усіх принципів, що сприяє запобіганню можливим порушенням педагогічного процесу [7]. Критерії, покладені в основу успішного відбору принципів, обґрунтовує В. Андрєєв. На думку автора, до них можна зарахувати об'єктивність, системність, аспектність, доповнюваність, ефективність, теоретичну та практичну значущість принципів [1, с. 115].

Важливо наголосити, що принципи розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів вищої школи як принципи навчання дорослих

людей корегуються активною позицією самого викладача, якому властиві самостійність, цілеспрямованість, досвідченість, усвідомлення важливості самовдосконалення й саморозвитку. Так, у цьому контексті Н. Якса виокремлює принципи організації процесу навчання дорослих людей, до яких зараховує пріоритет самостійності навчання; принцип спираючись на досвід того, хто навчається; індивідуалізацію; системність; принцип актуалізації результатів навчання; принцип елективності, контекстності навчання [10, с. 47–48]. Суголосною є думка В. Вихрущ, яка до найбільш загальних принципів навчання дорослих, окрім зазначених Н. Яксою, додає спільну діяльність суб'єктів процесу навчання; коригування застарілого досвіду й особистісних установок, що перешкоджають освоєнню нових знань; рефлексивність; системність; розвиток особистості [2, с. 65].

Основними принципами, що дають змогу сформулювати вимоги, яких необхідно дотримуватися в процесі розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів вищої школи, визначаємо такі: загальні (науковості, системності, цілісності, фундаментальності, детермінізму, демократизації, гуманітаризації), технологічні (інтеграції, послідовності, варіативності, наступності, проблемності, неперервності, прогностичності) професійного розвитку (професійної спрямованості, індивідуалізації, суб'єктності, діалогічності). Зупинимось докладніше на обґрунтуванні означених принципів.

Одним із загальних принципів розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів вищої школи є *принцип науковості*, який ґрунтується на положенні, відповідно до якого зміст професійного навчання викладачів забезпечується достовірною інформацією про наукові факти, поняття, закономірності, сучасні досягнення та відкриття. Цей принцип відображає значущість наукових знань, передбачає засвоєння викладачами актуальної інформації, яка відповідає сучасному етапу розвитку науки.

Відповідно до *принципу системності*, процес розвитку професійно-педагогічної компетентності розглядається як цілісне явище, а вся навчальна інформація, яка повідомляється викладачам, засвоюється ними в певній, педагогічно обґрунтованій системі. Системність є взаємопов'язаним комплексом функціонально співвіднесених компонентів, що забезпечує цілеспрямоване набуття викладачем змістовних, взаємопов'язаних знань, умінь, засвоєних у визначеному порядку на основі діалогічної взаємодії.

Водночас принцип системності передбачає виконання низки умов:

- поглиблення знань, умінь і навичок у викладачів згідно з логічною послідовністю (кожен елемент навчального матеріалу логічно пов'язується з іншими елементами; наступне спирається на

попереднє і стає базою для засвоєння нового, тим самим забезпечуючи послідовність засвоєння);

- дотримання логічних зв'язків між формами й методами проведення професійного навчання, контролю навчально-пізнавальної діяльності та її результативності, що забезпечує процес поступового просування від репродуктивного до продуктивного й творчого рівня засвоєння;

- виявлення міжпредметних і внутрішньопредметних зв'язків.

Принцип *цілісності педагогічного процесу* передбачає віддзеркалення в процесі розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів адекватного цілісного змісту цього процесу, тому підтримується поліваріантністю методів, засобів, організаційних форм проведення професійного навчання. Цей принцип відіграє провідну роль у підвищенні професійного рівня викладачів, тому що вчить мислити цілісними фундаментальними теоріями. До умов реалізації принципу цілісності можна зарахувати оптимальний вибір змісту, форм, методів професійного навчання, орієнтованих на придбання додаткових практичних можливостей, досвіду професійно-педагогічної діяльності; врахування різноманіття професійних посадових обов'язків викладача.

Принцип фундаментальності сприяє розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів за рахунок ґрунтовної теоретичної й практичної їх підготовки. Він є провідним у відборі змісту підвищення кваліфікації, що забезпечує реальний освітній потенціал викладача від морального старіння. Фундаментальність професійної діяльності викладача передбачає повноту й глибину засвоєних ним знань, єдність як методологічної, загальноосвітньої, так і теоретичної й практично-професійної підготовки до роботи у ЗВО. Ми погоджуємося з думкою Г. Дутки, яка обґрунтовує фундаменталізацію вищої освіти як дидактичний принцип, що забезпечує гарантовану якість роботи викладача, зокрема, у сучасній вищій школі. Авторка розуміє фундаменталізацію освіти викладача як створення такої її структури, пріоритетом якої мають бути не вузькопрагматичні, вузькоспеціальні знання, а методологічно важливі, довгоживучі, інваріантні знання, що сприяють інтелектуальному розвитку особистості й адаптації її у швидкозмінних соціально-економічних і технологічних умовах [3, с. 45–46].

Специфіка *принципу детермінізму* сприяє розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів вищої школи й виявляється в декількох напрямках, зокрема під час реалізації внутрішніх умов їхньої професійної діяльності як спонукальної причини подальшого професійного розвитку. Варто зазначити, що процес удосконалення професійного рівня особистості викладачів має подвійну детермінацію: внутрішню (розкриває

їх особистий педагогічний потенціал) і зовнішню (шляхом усвідомлення і прийняття зовнішніх впливів у процесі набуття ними педагогічного потенціалу). При цьому принцип детермінізму, безумовно, розглядається односпрямовано, з орієнтацією тільки на прогресивний розвиток, самовдосконалення педагогічної діяльності викладачів.

Принцип демократизації передбачає розширення прав закладів вищої освіти у зміні стандартів і загальної концепції, дає змогу викладачам виявляти ініціативу в пошуках нових форм організації освітнього процесу, водночас спонукає до підвищення відповідальності за результати роботи. Цей принцип сприяє саморозвитку та самовизначенню викладачів, передбачає обов'язковість демократичних взаємин між суб'єктами навчання, оновлення змісту освіти, наповнення її загальнолюдськими цінностями. Водночас принцип демократизації декларує повагу до особистості викладачів і розвиток їхньої внутрішньої свободи й почуття власної гідності.

Реалізація *принципу гуманітаризації* передбачає необхідність спрямування педагогічного процесу у ЗВО на посилення загальнокультурних компонентів у змісті, формах і методах його забезпечення, підвищення ефективності діяльності викладача за рахунок поглибленого засвоєння ним основних складників таких соціогуманітарних дисциплін, як філософія, соціологія, культурологія, історія, іноземні мови тощо, що розширюють його кругозір, поглиблюють знання національної та світової культур, розвивають світогляд, світосприйняття, ціннісні орієнтації. У процесі розвитку професійно-педагогічної компетентності викладача принцип гуманітаризації сприяє формуванню гуманітарного й необхідного системного мислення.

Комплексного характеру набуває розвиток професійно-педагогічної компетентності викладачів за умови дотримання технологічного *принципу інтеграції*. Його реалізація забезпечує загальну системність, комплексність та інтегративність спеціальних професійних знань, способів реалізації завдань у професійно-педагогічній діяльності й передбачає єдність освітнього та професійного компонентів.

Натомість *принцип послідовності* в організації процесу розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів дає змогу прогнозувати темп її засвоєння та передбачає проходження таких етапів: підготовчий (ознайомлення зі змістом професійного навчання та запропонованими методиками); мотиваційний (створення позитивної установки щодо необхідності оволодіння професійно-педагогічною компетентністю; стимулювання пізнавального інтересу й потреби в оволодінні необхідними знаннями, уміннями, навичками); когнітивний (засвоєнням запропонованої системи знань і конкретних умінь, типів

професійних завдань, методики самоперевірки здобутих навчальних досягнень); дієво-практичний (визначає самостійність і творчий підхід до вирішення професійних завдань); оцінно-результативний (оцінювання та самооцінка професійних досягнень) [6].

Принцип наступності в системі розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів має два складники. Перший – передбачає наступність у розвитку творчих здібностей викладача в процесі вирішення нестандартних професійних і педагогічних ситуацій під час професійного навчання. Другий складник спрямований на забезпечення його творчого розвитку в процесі подальшої професійно-педагогічної діяльності.

Важливе місце в переліку технологічних принципів посідає *принцип неперервності*. Варто зазначити, що процес змін у професійно-педагогічній компетентності викладача відбувається неперервно, змінюються лише швидкість та ознаки змін. У ході розвитку означеної компетентності неперервність пов'язана з формуванням індивідуальних, професійно-значущих якостей особистості викладача, засвоєнням нових знань, технологій на основі вже наявних. Тому реалізація цього принципу потребує, з одного боку, постійного поповнення нових професійних знань, зміст яких відповідає індивідуальному досвіду й сукупності здобутих знань, а з іншого – побудови ієрархії цілей і завдань відповідно до етапів навчання й рівнів розвитку компонентів професійно-педагогічної компетентності.

Принцип варіативності ґрунтується на подоланні одноманітності змісту навчання, можливостях вибору цілей, методів, відповідних обсягів, темпів, термінів і місця навчальної діяльності. У контексті розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів вищої школи принцип варіативності реалізується й за допомогою диверсифікації структури програм підвищення кваліфікації, які дають можливість побудови своєї освітньої траєкторії з урахуванням власних особливостей та устремлень. Це означає, що викладач має право й реальну можливість конструювати не лише простір свого навчання, а й час, хронологію просування в справі професійного розвитку, самостійно задаючи режим інтенсивності навчання та ритм необхідного освітнього навантаження.

Водночас необхідно підкреслити важливість *принципу проблемності* для розвитку професійно-педагогічної компетентності викладача. Проблемне навчання являє собою особливий тип взаємозумовленої діяльності, що детермінується системою проблемних ситуацій. Їх створення активізує навчальний процес, сприяє активному засвоєнню знань слухачами, розвитку творчого й самостійного педагогічного мислення. Зазначимо, що для реалізації принципу проблемного

навчання в процесі розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів необхідно дотримуватися таких умов: використанню проблемних ситуацій має сприяти адекватне конструювання практичного змісту матеріалу; створення методичних рекомендацій; стимулювання пізнавальної активності слухачів.

На необхідність прогнозування результатів розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів вищої школи орієнтує *принцип прогностичності*. Реалізується він шляхом розроблення моделі розвитку зазначеної компетентності, що містить педагогічні умови, етапи розвитку, критерії, основоположні принципи побудови, знання, методи, функції та компоненти, складові концепти.

Категорія професійно-педагогічної компетентності викладача вищої школи визначається головним чином рівнем професійної освіти, досвідом та індивідуальними здібностями людини, її мотивованими прагненнями до неперервної самоосвіти й самовдосконалення, творчим і відповідальним ставленням до справи. Тому не випадково структура принципів розвитку професійно-педагогічної компетентності доповнена принципами професійного розвитку, одним із яких є *принцип професійної спрямованості*. Цей принцип полягає в організації професійно-педагогічного навчання, спрямованого на набуття викладачами професійних навичок і вмінь, необхідних для орієнтації в інноваціях педагогічної науки, застосування новітніх технологій навчання, виховання та розвитку студентів, здатності до активної, творчої роботи, спроможності до безперервного професійного зростання. До правил реалізації принципу зарахуємо:

- здійснення відбору змісту, методів, засобів і форм професійної підготовки викладачів відповідно до сучасних запитів вищої освіти;

- розвиток навичок і вмінь професійної комунікації, що сприятимуть ефективному вирішенню професійних завдань;

- поєднання засвоєння передового педагогічного досвіду й сучасних інноваційних розробок із використанням наявного професійного досвіду;

- наближення навчальної діяльності викладачів до різноманітних педагогічних ситуацій за рахунок оптимального поєднання теоретичних і практичних завдань, проектування педагогічної технології тощо;

- розвиток здатності викладача до творчого вирішення професійних завдань за допомогою використання активних та інтерактивних методів навчання, створення проблемних ситуацій тощо.

Принцип суб'єктності передбачає розуміння явищ життя з його законами й відносинами, усвідомлення самого себе зі складними психічними та духовними потребами. При цьому важливою умовою професійного розвитку викладачів

вищої школи є усвідомлення ними необхідності змін, перетворення власного внутрішнього світу й пошуку нових можливостей самовтілення в педагогічній праці. Виходячи з того, що принцип суб'єктності орієнтує викладача на необхідність самореалізації та самовдосконалення, розвиток професійно-педагогічної компетентності сприяє становленню і прояву таких особистісних структур свідомості педагогів, які втілюють творчі якості людини, позитивне ставлення до себе, орієнтацію на внутрішні, а не тільки зовнішні цілі розвитку.

Практична реалізація принципу суб'єктності тісно пов'язана з *принципом діалогічності* як способом пізнання себе й навколишньої дійсності в умовах суб'єктно-змістового спілкування. Саме в діалозі людина транслює себе, свою унікальність і самобутність за умов адекватної самооцінки, здібності до повноцінної самореалізації, уміння визначати сенс предметів і явищ, бути критичною. Тому тільки в умовах суб'єкт-суб'єктних відносин, рівноправного навчального співробітництва та взаємодії можливе вдосконалення особистості викладача. Так, у контексті цього принципу розвиток професійно-педагогічної компетентності визначається як активізація, стимулювання прагнення викладача до саморозвитку, створення умов для професійного самовдосконалення. Особливе значення при цьому мають ціннісні орієнтації учасників навчального процесу, пов'язані з їхнім ставленням один до одного, до професійної діяльності, до курсів підвищення кваліфікації. Реалізація принципу потребує проектування способів взаємодії викладачів через застосування системи форм співробітництва; діагностики й розвитку готовності до спілкування.

Ураховуючи той факт, що одним із центральних завдань процесу розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів є створення умов для розкриття індивідуальності педагога, вагомого значення набуває *принцип індивідуалізації*. Він ґрунтується на пошуку можливостей гармонійного поєднання індивідуальних особливостей з індивідуальною освітньою траєкторією професійного навчання викладачів.

Висновки. Розвиток професійно-педагогічної компетентності викладача вищої школи розглядається як шлях до становлення творчої індивідуальності, формування сприйнятливості до педагогічних інновацій і здатність адаптуватися в педагогічному середовищі, що швидко змінюється. Ефективність цього процесу багато в чому залежить від доцільного та обґрунтованого вибору принципів, а також умов системного їх використання, оскільки всі принципи взаємопов'язані, взаємозалежні й характеризують сутність цілісного процесу розвитку професійно-педагогічної компетентності.

Перспективи подальших розвідок у цьому напрямі полягають у розробленні моделі розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів вищої школи.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Андреев В.И. Диалектика воспитания и самовоспитания творческой личности. Основы педагогики творчества. Казань : Изд-во Казан. ун-та, 1988. 238 с.
2. Вихрущ А.В., Вихрущ В.О., Романишина Л.М. Загальні основи андрагогіки : підручник. Тернопіль : Крок, 2018. 351 с.
3. Дутка Г.Я. Принцип фундаменталізації у професійній освіті. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2006. № 6. С. 45–50.
4. Загвязинский В.И. Теория обучения. Современная интерпретация : учеб. пособ. для студ. высш. пед. учеб. завед. 2-е изд., испр. Москва : Академия, 2004. 188 с.
5. Зимняя И.А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании. Авторская версия. Москва: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. 42 с.
6. Компетентнісна освіта: від теорії до практики / Н.М. Бібік та ін. Київ : Плетяди, 2005. 120 с.
7. Подласый И.П. Педагогика: 100 вопросов – 100 ответов : учебное пособие для вузов. Москва : ВЛАДОС-пресс, 2004. 365 с.
8. Словник української мови. Академічний тлумачний словник. URL: <http://sum.in.ua> (дата звернення: 10.08.2019).
9. Философская энциклопедия / под редакцией Ф.В. Константинова. URL: <http://philosophy.niv.ru> (дата звернення: 10.08.2019).
10. Якса Н.В. Андрагогічна модель навчання. *Андрагогічний вісник* : наукове електронне періодичне видання. 2014. Вип. 5. С. 47–52. URL: <http://eprints.zu.edu.ua> (дата звернення: 11.08.2019).